

<https://doi.org/10.22364/lviz.113.07>

“BĒGT ĀTRI UN ATGRIEZTIEN LĒNI”:
VĒSTURISKĀ PIEREDZE DZĪVĒ AR SĒRGU.
UZTVERES PĀRMAIŅU ZINĀTNISKĀS IZPĒTES
PERSPEKTĪVAS

**Pārskats par Latvijas Universitātes 79. starptautiskās
zinātniskās konferences vēstures sekcijas darbu**

Likumsakarīgi, ka līdz ar pēdējā gada norisēm¹ Latvijas Universitātes 79. starptautiskās zinātniskās konferences vēstures sekcijas tēma bija *Dzīve ar sērgu. Sociālā pieredze un transformācijas procesi krīzes laika sabiedrībās Latvijas un Eiropas vēsturē*.² Tās fokuss bija vērst uz sociālo pieredzi un transformācijām, ko pārdzīvojuši Eiropa cīņā ar slimībām gan praktiskā, gan idejiskā līmenī. Konferences ietvaros tikās LU Vēstures un filozofijas fakultātes (LU VFF), Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātes (LU ĢZZF), kā arī Kalifornijas Universitātes Bērklījā mācībspēki, lai uz sev interesējošām tēmām paraudzītos ar *mēra laika* cilvēku acīm. Nolasītie referāti laiktelpā sniedzas no Senās Ēģiptes līdz Padomju impērijai, savukārt tematiski iekļauj gan medicīniskos aspektus cīņā ar slimībām, gan pandēmiju atstātās pēdas varas struktūrās un tekstuālajās tradīcijās. Tālāk pārskatā iezīmēšu nolasīto referātu spilgtākos pieturas punktus un mēģināšu norādīt uz turpmākās pētniecības impulsiem, kuri fokusēti uz attieksmi pret kontroles mehānismiem, stereotipu attīstību un vēsturiskās telpas fizisku pārveidošanu, kā arī telpas uztveri epidēmiju kontekstā.

Konferences pirmā daļa bija veltīta epidēmijām senajā pasaulē, viduslaiku Livonijā, kā arī vācu zemēs 17. gadsimtā. Šo daļu atklāja Valdis Segliņš (LU ĢZZF) ar ārkārtīgi plašu referātu, kas sniedza svaigu un kritisku skatījumu uz Seno Ēģipti. Tā tika parādīta nevis

¹ Ievērojot valsti izsludināto ārkārtas situāciju, 2021. gada 24. februārī rīkotā konference norisinājās attālināti platformā Zoom. Ieraksts pieejams Latvijas Universitātes “Youtube” kanālā.

² Konferences vēstures sekcijas tēmas koncepcijas autors un organizators ir Andris Levāns, LU Vēstures un filozofijas fakultāte.

tikai kā idilliska un teiksmaina vieta, bet arī dažādu infekcijas slimību plosīts reģions. Referāts bija bagātīgi ilustrēts ar tekstuālām liecībām, attēliem un statistikas datiem no Senās Ēģiptes, kas analizēti ar mūsdienu pētniecības, piemēram, medicīnas un klimata izpētes metodēm. Jāuzteic lasījumā iezīmētā saikne starp dabas katastrofām, saslimstībām un sociālpolitisko situāciju Senajā Ēģiptē.

Harija Tumana (LU VFF) panorāmiskajā referātā aplūkota attieksme pret epidēmijām Asīrijā, Jeruzalemē, Babilonijā, Divupē un Romā. Seno Austrumu un grieķu arhaiskā periodā sērgas parādās kā dievu dusmas par bezdievību, valdnieku slepkavību, slinkumu un kā līdzeklis, ar kuru dievi tiecās samazināt cilvēku populāciju. Uztvere vēsturiski mainās Grieķijā un Romā, kur sākotnēji arī parādās mitoloģiskā interpretācija, kaut gan jau Atēnu mēra laikā (430.–427. g. pr. Kr.) grieķis Tukidīds apraksta simptomus un slimības iespaidu uz sabiedrības morāli. Visbeidzot Galēna mēris (165.–180. g. pēc Kr.) reflektēts gan zinātniski, gan ētiski, piemēram, Markam Aurēlijam mēris kā cilvēka gara sairums ir lielāka nelaime nekā pati mirstība vai saslimstība. Šie piemēri, kā norāda H. Tumans, liecina par pārmaiņām slimību uztverē, izpratni no mitoloģiskās domāšanas par dievu sodu nomainot ētiska rakstura refleksijām Galēna mēra laikā.

Andra Levāna (LU VFF) referāta centrā ir Livonijas 15. gadsimta pirmās puses sabiedrības neirožu izpausmes krīzes laika retorikā un no tām izrietošais mentālais klimats. Referāts bija dāsni ilustrēts ar tekstu piemēriem un ieskatu viduslaiku intelektuālajās tradīcijās. A. Levāna piesauktie vēstures avoti uzrāda mūsdienām visnotaļ radniecīgu attieksmi pret epidēmijām tirdzniecības, pārvietošanās un savstarpējas komunikācijas kontekstos, ko raksturo bailes, dusmas un nedrošības sajūta. Šādi, vērojot avotos fiksētās emocionālās reakcijas krīžu un šaubu pielādētā laikā, var saskatīt šķietamas līdzības uzvedības modeļos gan viduslaiku, gan tagadnes sabiedrībās. Būtiski, ka šis ir vienīgais referāts, kura centrā izvirzītas psiholoģiskā pārdzīvojuma sekas. Tā ir viena no aktuālākajām problēmām tuvākajā nākotnē, pārvarot Covid-19 pandēmiju.

Valda Kļava (LU VFF) aplūkoja epidēmijas apkarošanu varas struktūru un likumdošanas kontekstā 16. un 17. gadsimta Mēklenburgas hercogistes, Braunšveigas, Līneburgas un Habsburgu Austrijas dokumentos. Referātā loģiskā un strukturētā manierē parādītas institucionalizācijas tendences agrīnajās jauno laiku sabiedrībās, kas iet

roku rokā ar kolektīvas atbildības veidošanos cīņā ar slimībām.³ Tā rezultātā cīņa ar mēri kļūst par cīņu ar bojājumiem “sociālajā ķermenī”, proti, mēris 16. un 17. gadsimta laikā kļūst par politisko un sociālo struktūru ienaidnieku. Epidēmijas vairs netiek uztvertas kā sods par apšaubāmu morāli, bet gan kā sociālas un politiskas stabilitātes apdraudējums varas struktūru iekšienē, kā to uzrāda tā laika retorika. Šī tēze jāuzskata par būtisku pagrieziena punktu ceļā uz mūsdienās lietoto retoriku cīņā ar pandēmiju. Jo lielāka uzmanība fokusēta uz sabiedrības atbildību par savu rīcību, jo izteiktāk tiek likti pamati uztverei, ka vīruss ir ienaidnieks mūsos pašos, kas cīņu ar saslimtību padara par savdabīgu pilsoņu karu.⁴ V. Kļavas referāts arī jāizceļ kā faktoloģiski bagātīgākais ziņojums konferencē.

Konferences otrā daļa, iepretī pirmajai, stabili noenkurota Latvijas teritorijā un piedāvā plašu hronoloģisko spektru no 17. gadsimta līdz 20. gadsimta 80. gadiem. Gvido Straubes (LU VFF) referātā fiksētas masveida saslimtību pēdas arklu revīziju protokolos, baznīcu dokumentos, kā arī sarakstē starp garīgās un laicīgās varas pārstāvjiem. Šie avoti kalpo tam, lai paraudzītos uz sabiedrību no sociālās vēstures perspektīvas, proti, aplūkotu, kādas pārmaiņas sociālajās struktūrās atstāja bakas, mēris (1606; 1657; 1710–1711), epizootijas jeb lopu sērgas, 19. gadsimta holera, kā arī dažādas infekcijas. Jāizceļ referenta spēja skatīt epidēmiju izplatību kā kompleksu notikumu tīklojumu, procesus, kas nemitīgi attīstās un sev līdzī izmaina apkārtējo telpu gan demogrāfiski, gan domāšanas kategorijās par notiekošo. 17. gadsimta arklu revīzijas ļauj gūt ieskatu zemnieku mirstības un pārvietošanās tendencēs kara un mēra iespaidā. Savukārt 18. gadsimta draudzū hronikas rāda ne tikai ievērojamo mirstību, bet arī pārmaiņu laika uztverē, piemēram, iedalot laika ritējumu *pirms mēra* vai *pēc mēra*. Referents daļēji arī aizskar jautājumus par vēsturisko priekšstatu formēšanos, norādot, ka mīts par *labajiem zviedru laikiem*, iespējams, neiztur kritiku arī mēra kontekstā: mēra izplatību Vidzemē lielā mērā veicināja zviedru karaspēka klātbūtne. Tāpat referātā aicināts kritiski izvērtēt gan aplēses par mēra postījumiem, gan ar piesardzību izturēties pret to, cik korekti avotos minētās slimības ir identifi-

³ Kā norāda Valda Kļava, būtiska šī laika parādība ir instrukcijas par to, kā rīkoties un pasargāties no slimībām. Viena no tām, proti, frāze “bēgt ātri un atgriezties lēni” arī izvēlēta par šī pārskata virsrakstu.

⁴ Džordžo Agambens (2021). *Kapitālisms kā reliģija*. Rīga: Bolderāja, 83. lpp.

cētas. Jāsecina, ka G. Straubes referāts norāda uz jauniem impulsiem vēsturiskās telpas formācijā, fokusējoties uz vēsturiskās demogrāfijas jautājumiem.

Ērika Jēkabsona (LU VFF) starpdisciplinārā pieeja militārajai vēsturei citā gaismā rāda Latvijas Neatkarības karu, t. i., skatot militāri politiskās norises 1918.–1920. gadā caur sanitārās situācijas prizmu. Savstarpējie struktūru tīklojumi šī perioda politiskajā, militārajā un sociālajā vēsturē tiek atklāti, raugoties uz infekcijas slimību izraisītu krīzi medicīnas aprūpē. Šāds skats leņķis ir jo vērtīgāks, lai kļiedētu uzskatu par militāro vēsturi kā tikai kauju apskatu vai kādu kara spēka vienību vēstures izklāstu. Integrējot militārajā vēsturē dažādus tematiskos nogriežņus, piemēram, jautājumus par sabiedrību un kultūru, būtu iespējams gūt labāku izpratni par to, kā kari formējuši to sabiedrību, kurā dzīvojam tagad. Piemēram, skatot, kā medicīnas prakse un tehniskie risinājumi tikuši lietoti un attīstījušies kara apstākļos.

Kalifornijas Universitātes profesors Jurijs Slezkins (*Yuri Slezkine*) pievērsās tendencei, kuras ietvaros slimību diagnozes kļūst par politisko situāciju raksturojošu elementu. Proti, referāta atspoguļojumā PSRS kļūst par psihisko labsajūtu traumējošu parādību, kas liek neskaitāmiem augsta ranga kompartijas biedriem apmeklēt sanatorijas un izmantot cita veida mentālās veselības uzlabošanas veidus un līdzekļus. Īpaši aizraujošs elements referātā ir tajā iekļautie sapņu pārstāstījumi un interpretācijas, kas ilustrē zemapziņas transformāciju totalitārisma apstākļos. J. Slezkina dotie piemēri no 20. gadsimta 20. un 80. gadiem rāda PSRS kā politisku veidojumu, kura līderi dzīvo uz pastāvīga nervu sabrukuma robežas. Depresijas, pašnāvības un morāla apjukuma ieslēgti. Šādi psiholoģiski tvērumi literatūrā un kino, pirmkārt, portretē politisku sistēmu kā patoloģisku (kas attaisno nepieciešamību to likvidēt) un, otrkārt, stigmatizē tās pārstāvjus.⁵

Tam sekojošajā Mārtiņa Mintaura (LU VFF) referātā skarti jautājumi par vēsturiskās prozas kā literatūras žanra uzdevumiem, kā piemēru izmantojot Jāņa Mauliņa romānu “Pēdas” (1980). Romāns, kura darbība norisinās pēc Ziemeļu kara (1700–1721), stāsta par no ārpusaules slēgtu zemnieku sabiedrību, kas dzīvo purva vidū, autonomi gan no

⁵ Polly Jones (2016). Diagnosing the Stalinist Sickness: Images of Illness in Aleksandr Bek and Aleksandr Solzhenitsyn. *The Modern Language Review*, 111 (4), pp. 1085–1112, here p. 1087.

poļu, gan zviedru varas. Šīs kopas pastāvēšanas iemesls radies brīdī, kad romāna varonis ticis pasludināts par vilkaci un bijis spiests patverties vietā ārpus likuma, kas nozīmē arī ārpus sabiedrības. Kā atzīmē M. Mintauris, romāns velk visai tiešas analogijas ar Otrā pasaules kara pieredzi, veidojot drīzāk 20. gadsimta beigu, nevis 17. gadsimta garīgā klimata kontūras. Šajā referātā, turpinot iepriekšējo, analizēts, kā slimība kļūst par metaforu politiskam režīmam un tā valstiskajam ietvaram – PSRS.

Atsevišķi šo jautājumu 1978. gadā aprakstījusi Sūzana Zontāga (*Susan Sontag*). Savā monogrāfijā “*Illness as Metaphor*” viņa raksturo tuberkulozes (19. gs.) un vēža (20. gs.) metaforas. Viņa norāda, ka epidēmijas kļūst par ierastu metaforu sociālam, tātad arī politiskam sabrukumam.⁶ Šādā ievirzē arī M. Mintaura referātā aplūkots romāns “Pēdas”, kurā mēris ieskanas kā draudīgs fons romāna varoņiem 17. gadsimtā, tajā pašā laikā rezonējot ar 20. gadsimta 80. gadu lasītāja sociālpolitisko fonu un apziņu par dzīvošanu sasirgušā politiskā veidojumā.

Jāsecina, ka visi referāti, lai cik telpiski vai laika griezumā tāli, atgriežas pie reālajām, kuras, lai cik nepieņemamas, 2021. gadā ir kļuvušas par šī brīža ikdienu. Tādēļ turpmāk centīšos iezīmēt dažus perspektīvas pētniecības nogriežņus, kuriem impulsus devuši konferencē nolasītie referāti.

Pirmkārt, vairākus referātus caurvij tēma par sabiedrības attieksmi pret profilakses pasākumiem. Referāti rāda, ka gan viduslaikos, gan 18. gadsimtā ir tikušas izmantotas slimību izplatības kontroles metodes, piemēram, pulcēšanās aizliegumi, sanitārie kordoni un karantīnas. Ne velti pats jēdziens “karantīna”, kas apzīmē 40 dienu periodu, saistīts ar bibliiskiem motīviem.⁷ Taču, līdzīgi kā mūsdienās, arī vēsturē nav trūcis noteikumu pārkāpēju, piemēram, ekonomisku apsvērumu dēļ, kā to norāda A. Levāns. Dažkārt pie vainas var būt nezināšana vai neticība. Šeit var piesaukt Ē. Jēkabsona minēto kuriozo atgadījumu, kad Latgalē karavīri ielenca sādžas, lai piespiestu to iemīt-

⁶ Suzan Sontag (1978). *Illness as Metaphor*. New York: Farrar, Straus and Giroux, p. 84.

⁷ Jēdziens “karantīna” nāk no itāļu valodas vārda *quaranta*, kas nozīmē četrdesmit. Bībelē skaitlis četrdesmit lietots pārbaudījumu un gaidīšanas kontekstā, piemēram, plūdu ilgums četrdesmit dienas un naktis vai jūdu klīšana pa tuksnesi 40 gadus.

niekus mazgāt rokas. Šo ņemot vērā, iespējams, lietderīgi un interesanti būtu pētīt sabiedrības attieksmi pret dažādiem ierobežojumiem, kas noteikti slimību apturēšanai. Te jāņem vērā, ka šī attieksme varētu strikti mainīties atkarībā no sociālajiem slāņiem vai ieņemtajiem amatiem. Kā rāda referāti un šā brīža situācija, tirgotāji mediķu ierobežojumus allaž uzskatīs par traucējošiem, bet bagātākie varēs atrast veidus, lai ceļotu vai pavadītu slimošanas periodu komfortā. Atsevišķs jautājumu bloks būtu reliģisko kopienu attieksme pret, piemēram, publisku rituālu ierobežojumiem. Domājams, ka Latvijas teritorijā būtu atrodams vēl ne mazums liecību par tiem vai citiem epidemioloģisko ierobežojumu pārkāpumiem no viduslaikiem līdz 20. gadsimtam.

Otrkārt, iedziļināšanās vērts aspekts ir baumas un puspatiesības, kas spēj iekvēlināt cilvēku iztēli tās sliktākajās izpausmēs. Piemēram, meklējot vienkāršotu un stereotipos balstītu upurjēru lomu slimību izcelsmes skaidrošanā. Šādi raugoties, slimības kļūst par agresīvu un uzbrūkošu elementu no citurienes. Tātad uzmanības centrā ir, pirmkārt, aizspriedumi par sabiedrības atstumtajiem indivīdiem, otrkārt, slimību saistīšana ar citurieni, piemēram, konkrētām zemēm, klimatiski atšķirīgām vietām. Šādi mūsdienu panika par Covid-19 kā komunistiskās Ķīnas laboratorijās radītu ieroci ir tikai moderns piegriezums 17. gadsimta klišošajām baumām par indes pulveri, kas izgatavots no liķiem un ar kapraču roku izkaisīts pilsētā. Visbeidzot šajā pašā kontekstā iespējams uzdot jautājumus par savdabīgiem ārstēšanās un profilakses līdzekļu meklējumiem. Domājams, ka šie aspekti – radikālākās idejas par slimību izcelsmi, praktiski, taču apšaubāmi padomi epidēmiju gadījumos un slimību *imports* ar svešinieku palīdzību – būtu visai vērtīgs tālāku meklējumu avots, pētot sabiedrības reakcijas sociālās krīzes situācijās.

Treškārt, nepieciešams runāt par vēsturiskās telpas formēšanās procesiem epidēmiju ietekmē. Domājot par visai abstrakto jēdzienu “vēsturiskā telpa”, kā noderīgs uztveres fokusēšanas līdzeklis talkā nāk jēdziens “ainava”. Šis ne mazāk blīvais jēdziens sevī sintezē sabiedrības un dabiskās vides mijiedarbību.⁸ Šādi ainava nav tikai fons vai neitrāla skatuve cilvēka darbībai. Tā iekļauj materiālas, kognitīvas

⁸ Mark Antrop, Veerle Van Eetvelde (2017). *Landscape Perspectives: The Holistic Nature of Landscape*. Dordrecht: Springer, p. 71.

un simboliskas prakses cilvēka un vides attiecībās.⁹ Raugoties šādi, telpa un tajā ietvertās ainavas ir nevis izolēts artefakts, bet gan process, kuru ir veidojušas dažādas, iespējams, savstarpēji konfliktējošas, notikumu trajektorijas. Šādā pieeju un koncepciju daudz balsībā epidēmijas un slimības var kļūt par konkrētu interpretācijas manieri jeb pieeju, caur kuru centrā izvirzās, piemēram, dzīvesveida, uztveres un likumdošanas pārmaiņas. Spilgti piemēri no konferences ir gan G. Straubes referātā, kurā skatītas liecības par cilvēku pārvietošanos, gan V. Kļavas stāstītajā par varas struktūru izsludinātajiem pārvietošanās ierobežojumiem. Abos gadījumos cilvēka uztverē tiek novilkta jaunas kustību trajektorijas, radītas jaunas pieredzes laikā un telpā. Fiziskās, politiskās un kultūras ainavas rada apstākļus, kuros slimības spēj veidoties, attīstīties un atkal pārformēt telpu.

Nemot šo vērā, vēlos izvirzīt divus jautājumus tālākai ainavu un slimību attiecību izpētei. Pirmkārt, par saimnieciskās zemes iekopšanas veicinošo lomu slimību izplatībā. Tā kā cilvēka klātesamība ir absolūti nepieciešama kādas ainavas formācijā, nav pārsteigums, ka slimību izplatībā sava būtiska loma ir cilvēka darbībai.¹⁰ Lai arī ir zināms, ka pastāv korelācija starp patogēnu izplatību un ainavas iekopšanu, precīzus ekoloģiskos izpausmes veidus šim kontaktam norādīt ir grūti.¹¹ Taču jāņem vērā, ka mežu izciršana, lauksaimniecība, lopkopība un irigācija izmaina apkārtējo vidi un arī iet roku rokā ar klimata pārmaiņām, kas spēj radīt pateicīgus apstākļus slimību izplatībai.¹² Iespējams, ka šādiem ekoloģiska un bioloģiska rakstura pētījumiem vērtīgu papildinājumu dotu arheoloģiskais un tekstuālais avotu materiāls. Šāda pētniecības niša arī ļautu apvienot klasiskas vēstures pētniecības pieejas ar vides zinātnēm.

Otrkārt, perspektīvs jautājumu bloks saistīts ar epidēmiju atstātajām sekām telpas attālumam un robežu uztverē. Tiek uzskatīts: jo lielāki

⁹ Jonathan Finch (2018). Historic landscapes. In: Peter Howard, Ian H. Thompson, Emma Waterton (eds.). *The Routledge Companion to Landscape Studies*. London; New York: Routledge, pp. 166–176, here 166.

¹⁰ Christina L. Faust, Hamish I. MacCullam (2018). Pathogen spillover during land conversion. *Ecology Letters*, 21 (4), pp. 471–483. Pieejams arī: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2892267/> (skatīts 20.04.2021.).

¹¹ Turpat, 477. lpp.

¹² Michelle Ziegler (2016). Landscapes of Disease. *Landscapes*, 17 (2), pp. 99–107. Pieejams arī: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14662035.2016.1251100?scroll=top&needAccess=true> (skatīts 18.04.2021.).

pūliņi ir jāpieliek, lai sasniegtu kādu mērķi, jo sarežģītāk vai tālāk šis mērķis šķiet novietots telpā.¹³ Kā norādīts vairākos referātos, viens no veiksmīgākajiem saskaidrošanas apturēšanas veidiem ir bijuši sanitārie kordoni, potēšanas pasēs un dažādi pārvietošanās vai pulcēšanās ierobežojumi. To pētniecībai, iespējams, vispateicīgākais materiāls būtu vēstules, rīkojumi un citi dokumenti, kuros atrunātas vai pieminētas prasības pārvietošanās ierobežošanai. Balstoties uz juridiskiem ierobežojumiem, komplektā ar, piemēram, privātām vēstulēm vai ceļojumu dienasgrāmatām, varētu izdarīt secinājumus par telpas un laika jeb *hronotopu* uztveres pārmaiņām vēsturiskā griezumā.

Šie manis piedāvātie skatījumi vienā gadījumā interpretē fiziskās pārmaiņas un to ietekmi uz epidēmiju izplatību, ko būtu iespējams meklēt rakstītajos avotos, bet otrā – uztveres un domāšanas kategoriju pārmaiņas. Šis potenciālās pieejas, protams, ir izteikti starpdisciplināras, tās ietver sevī klimata pētniecību, dažādas arheoloģijas nozares, ekonomisko, vides, medicīnas vēsturi, antropoloģiju un literatūrzinātņi. Taču šie ir jautājumi, uz kuriem daudz maz pilnīgas atbildes ir iespējams gūt tikai ar vairāku zinātnisku jomu sadarbību un līdzdarbību. Varbūt tas liek vēsturniekam iziet no savas komforta zonas, taču plašā, dažādo jomu pārstāvju klātesamība LU 79. konferences referentu un klausītāju vidū rāda cerīgu augsni starpdisciplināriem meklējumiem.

LU 79. starptautiskā zinātniskā konference *Dzīve ar sērgu. Sociālā pieredze un transformācijas procesi krīzes laika sabiedrībās Latvijas un Eiropas vēsturē* ar plašu un drosmīgu atvēzienu skata veidus, kā epidēmijas spēj ietekmēt un pārformēt sabiedrību. Šis atvēziens, kas sevī ietver ļoti plašu tēmu, periodu un telpu spektru, gan nenozīmē sadrumstalotību. Visi nolasītie referāti veido skaidri uzskatāmu un secīgu tēmas attīstību no medicīniskiem, intelektuāliem, sociālpolitisķiem, militāriem un metaforiskiem aspektiem, kur katrā gadījumā epidēmijas ir mainījušas sabiedrības uztveri un domāšanu gan par sevi, gan apkārtējo pasauli. Visu nolasīto referātu saturā caurvijas G. Straubes minētais dalījums uztverē *pirms mēra* un *pēc mēra*.

¹³ Adam J. Woods, John W. Philbeck, Jerome V. Danoff (2009). The Various Perceptions of Distance: An Alternative View of How Effort Affects Distance Judgments. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 35 (4), pp. 1104–1117. Pieejams arī: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2892267/> (skatīts 22.04.2021.).

Jāuzteic tas, ka visi referāti savā ziņā papildinājuši cits citu, katram nākamajam izrietot no iepriekšējā, spītējot lēcieniem gan laikā, gan telpā. Runājot par konferencē nolasīto referātu saturu, jāpiezīmē, ka tie ne tik daudz piedāvā revolucionārus skatījumus slimību izpētes vēsturē vai Latvijas historiogrāfijā, cik tie ir veikuši ārkārtīgi nozīmīgu sociālu funkciju. Šā brīža sabiedrībā valdošā neskaidrība pavada situāciju, kādu Eiropa nav piedzīvojusi vairākas paaudzes, tomēr, raugoties plašākā griezumā, tā nav nekas nebijis vai svešs. Nedrīkst piemirst, ka, pateicoties tieši vairāku gadsimtu pieredzei epidēmiju apkarošanā, mūsu sabiedrībai šobrīd ir rokās teju vai visi iespējamie mehānismi slimību uzveikšanai. Tieši tādēļ nedrīkstam šos rīkus un zināšanas aizmirst, ignorēt vai izsmiet kā liekus, aplamus vai mūs kontrolējošus tikai tāpēc, ka viena vai otra liga nav vajājusi mūsu pēdējās paaudzes.

“TO FLEE QUICKLY AND RETURN SLOWLY”: HISTORICAL
EXPERIENCE IN COHABITATION WITH A DISEASE.
PERSPECTIVES OF SCHOLARLY RESEARCH INTO A CHANGE
OF PERCEPTION

Life with a disease. Social experience and transformation processes in crisis societies in Latvian and European history was part of the 79th Scientific Conference of the University of Latvia. It was held online on 24 February 2021. The conference gathered historians and geographers from the University of Latvia and Visiting Professor Yuri Slezkine from the University of California, Berkeley, who tackled the consequences of plague and other epidemics in medical, political, cultural, and military contexts.

The first part of the conference investigated epidemics in Ancient Egypt (Valdis Segliņš), Ancient East, Mesopotamia and Rome (Harijs Tumans), medieval Livonia (Andris Levāns), and the 16th–17th century German lands (Valda Kļava). All these papers reflected transformations in perception, for example, in Mesopotamia disease was seen as a punishment inflicted on the humans by the gods, but in the 16th century Germany the plague was perceived as a damage of the social body. These changes reflect a change of attitude from mythical to scientific, and a development of social responsibility. The second part of the conference investigated the social experience of disease with the focus on the territory of Latvia and the Soviet Union in the 17th–20th centuries, covering the following topics: diseases in the territory of the modern-day Vidzeme region in the 17th–18th centuries (Gvido Straube), political dimensions of medical care during the Latvian War of Independence (Ēriks Jēkabsons), the mental health of Soviet officials (Yuri Slezkine), and the metaphorical framing of disease in the Latvian historical novel

Footprints (1980) (Mārtiņš Mintauris). These papers addressed the impact of diseases on historical demography, social history of war, and the use of disease as a metaphor to criticize society or political institutions.

All presentations have also given impulses for further research, the topics of which could be divided into three groups. Firstly, public attitude towards precautions against disease, for example quarantine and lockdown; secondly, rumours and conspiracy theories about the origins of diseases; and thirdly, the impact of diseases on spatial history, the meaning and role of human agency in the development of landscape and its correlation with diseases. Also, changes in the perception of time and distance resulting from prolonged restrictions of movement is a potential topic of research.

It is important to underline the social function of the conference. It shows that historically societies always have had to combat diseases, their effects on economics, social mobility and everyday life. Hopefully, historical insights like the one provided by the described conference will help us feel less scared and less confused in our current situation.

Rūdolfs R. Vītoliņš